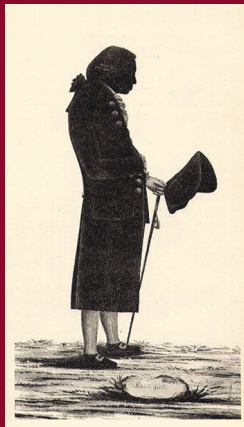

NA PRZEŁOMIE

25 lat seminarium filozoficznego

Uniwersytet Jagielloński 1995-2020

NA PRZEŁOMIE
25 LAT SEMINARIUM FILOZOFICZNEGO
UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI 1995-2020

Na Przełomie

25 lat seminarium filozoficznego
Uniwersytet Jagielloński 1995-2020

Studia pod redakcją
Jacka Romańskiego,
Anny Szklarskiej,
Sabiny Prejsnar-Szatyńskiej

Posłowie
Józef Lipiec

Kraków

© Copyright by individual authors, 2020

Recenzenci

prof. dr hab. Beata Szymańska-Aleksandrowicz

dr hab. Joanna Hańderek, prof. UJ

dr hab. Michał Bohun, prof. UJ

dr hab. Ryszard Wiśniewski, prof. UMK

dr hab. Maria Zowisło, prof. AWF w Krakowie

Opracowanie redakcyjne

Sylwia Mieczkowska

Projekt okładki

Paweł Sepielak

Autor fotografii

Jacek Romański

ISBN 978-83-8138-122-2 (druk)

ISBN 978-83-8138-277-9 (on-line, pdf)

Publikacja dofinansowana ze środków Instytutu Filozofii

Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Uczestników

Seminarium Na Przełomie

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa: <https://akademicka.pl>

Spis treści

Wstęp	7
Stanisław Łojek	
Piękno was wyzwoli. Sztuka według Nietzschego według Heideggera	9
Piotr Mróz	
Niepokoje inskrypcji przemocy – przesłanie Musilowskiego moralitetu. Kilka uwag o niepokojach wychowanka Törlessa	55
Magdalena Malska	
Symbolika baletów Augusta Bournonville’a	75
Agnieszka Smrokowska-Reichmann	
Rozum rozczłonkowany. Racjonalność komunikacyjna Jürgena Habermasa	101
Ryszard Philipp	
Augustiański Bóg nie stwarza zła?	125
Joanna Wilkońska	
Nihilizm i radykalny altruizm. Ontologia determinowana etyką u J.-P. Sartre’a i E. Lévinasa	137
Magdalena Marciniak-Pinel	
„W tym szaleństwie jest metoda”, czyli do czego Freudowi potrzebny był Hamlet?	165

Małgorzata Ziąbka	
W świetle aksjologii negatywności	177
Ewa Kurlito-Kalitowska	
Filozoficzna analiza bólu i cierpienia	195
Jacek Romański	
Zagadnienie immanencji w Deleuzjańskiej interpretacji Spinozy	223
Sabina Prejsnar-Szatyńska	
Ontologiczne spory o istnienie społeczeństwa w polskiej teorii socjologicznej	239
Anna Szklarska	
Dialektyka przemocy w historiozofii G.W.F. Hegla	263
Beata Foszczyńska	
Aksjosfera sportu	291
Anna Smywińska-Pohl	
O prababkach, córkach Nawojki. Kobiety z wykształceniem filozoficznym związane z przedwojennym Uniwersytetem Jagiellońskim (1897-1939)	315
Joanna Ziarkowska	
Podróże do międzywojennego Krakowa w świetle aksjologii	331
Małgorzata Konarzewska	
Analogie terminologiczne i leksykalne w twórczości św. Jana oraz mistyków świata islamu	359
Katarzyna Barska	
Kim jestem? Byt ludzki w ujęciu systemowym	379
Dorota Ucińska	
Edmund Husserl. Redukcja do absolutu	391
Józef Lipiec	
Posłowie	411

Wstęp

Pragniemy podziękować wszystkim uczestnikom Seminarium „Na Przełomie”, którzy na przestrzeni lat brali mniej lub bardziej aktywny udział w jego pracach. Wasza obecność tworzyła klimat miejsca otwartego, przyjaznego i motywującego do pracy naukowej. Seminarium, będąc miejscem wymiany poglądów ludzi o odmiennych zainteresowaniach badawczych, okazało się urodzajnym podłożem, na którym z ziaren pasji filozoficznych wyrósł bogaty plon prac doktorskich i habilitacyjnych. Świadczą o tym liczne rozprawy naukowe, które w większości zostały wydane w formie książkowej, umożliwiając tym samym szersze oddziaływanie na kolejne pokolenia naukowców, a w konsekwencji na rozwój nauki.

Tom, który przygotowaliśmy, stanowi przegląd zagadnień podejmowanych w ramach naszych spotkań. Dziękujemy Autorom tekstów za włączenie się w inicjatywę upamiętnienia Seminarium.

Szczególne podziękowania w imieniu wszystkich uczestników „Na Przełomie” składamy Profesorowi Józefowi Lipcowi. Jego charyzma, osobowość i dobra wola pozwoliły wielu z nas wykorzystać swój potencjał i dodać drobny wkład w rozwój dziedziny, którą się zajmuje. Będąc naszym przewodnikiem na naukowych ścieżkach, otacza nas opieką, wspiera i nieustannie motywuje do dalszej pracy naukowej.

W imieniu Redaktorów Sabina Prejsnar-Szatyńska

Beata Foszczyńska

Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie

<https://orcid.org/0000-0003-1650-2526>

Aksjosfera sportu

Słowa kluczowe: filozofia sportu, aksjologia, sport, wartości

Abstrakt: Przedmiotem artykułu jest prezentacja wartości w dziedzinie sportu i związany jest z poszerzaniem humanistycznej refleksji o sporcie. W obszarze sportu możemy znaleźć różne rodzaje wartości: autoteliczne i instrumentalne. Artykuł omawia wartości zdrowotne, etyczne, estetyczne, poznawcze oraz wartości olimpizmu, edukacyjne i społeczne.

The axiosphere of sport

Keywords: philosophy of sport, axiology, sport, values

Abstract: The subject of the article is the presentation of values in the field of sport and is related with widening humanistic reflection about sport. In the area of sport, we can find different types of values: autotelic and instrumental. The article discusses health, ethical, aesthetic, cognitive, Olympic, educational and social values.

„O filozofio, przewodniczko życia! badaczko cnoty!
tępicielko błędów! czymże bez ciebie bylibyśmy
nie tylko my, ale czym byłoby w ogóle życie ludzkie?”

Cycon¹

Wprowadzenie

Wartości odgrywają ogromną rolę w życiu człowieka, każda dziedzina egzystencji jest z nimi związana. Potrafią stymulować i kształtować świadomość, wzbudzać przeżycia, motywować do działania, wytyczać cele działań, scalać ich wytwory, integrować jednostki i społeczeństwa. Wymagają od człowieka podejmowania nieustannego wysiłku, gdyż musi on dbać o należyte rozumienie i przestrzeganie ich właściwej hierarchii, ale dzięki temu wartości pełnią funkcję obronną człowieka. Są niezbędne dla trwałości i rozwoju jednostki oraz społeczeństwa. O jakości kultury i całego społeczeństwa decydują te wartości, które ludzie dostrzegają, poznają, przeżywają, jakimi żyją i które inspirować ich do działania².

Istnieje wiele definicji wartości, ponieważ termin ten jest używany przez wiele dziedzin naukowych. Jest przedmiotem zainteresowania nauk humanistycznych i społecznych. Jednak inaczej jest definiowany przez filozofię, socjologię, pedagogikę czy psychologię. Zgodnie z założeniami filozofii wartość to „podstawowa kategoria aksjologii, oznaczająca wszystko to, co cenne i godne pożądania, co stanowi cel dążeń ludzkich; uznane wartości stanowią podstawę ocen, norm i wzorów kulturowych”³. Wartości oznaczają: „1. to, co cenne; 2. co zgodne z naturą (działającego lub

---

¹ Cycon, *Wybór pism naukowych*, tłum. K. Wiśłowska-Remerowa, oprac. M. Plezia, Wrocław 2006, s. 39-40, *Arcydzieła Kultury Antycznej*.

² L. Dyczewski, *Miejsce i funkcja wartości w kulturze*, [w:] *Kultura w kręgu wartości*, red. L. Dyczewski, Lublin 2001, s. 39.

³ *Wartość* – hasło [w:] *Encyklopedia popularna PWN*, t. 23, Warszawa 1993, s. 919.

wartościującego); 3. to, czego chcemy, przedmiot (aktualnego lub potencjalnego) dążenia, pożądania, cel; 4. to, czego pożądamy pożądać; 5. to, co zaspokaja (czyjeś) potrzeby, zainteresowania; 6. to, co dostarcza zadowolenia, przyjemności; 7. to, co (jakie) powinno być; 8. to, co lepiej, żeby było, niż nie było; 9. to, co obowiązuje, apeluje (do odbiorcy); 10. to, co domaga się istnienia (realizacji)”⁴.

Problematyką wartości zajmowali się w swoich teoriach starożytni myśliciele: Sokrates, Platon i Arystoteles. Jednak dopiero na przełomie XIX i XX wieku aksjologia stała się samodzielną dyscypliną filozoficzną. W Polsce Roman Ingarden był jednym z najważniejszych filozofów zajmujących się aksjologią. Rozważania na temat wartości kontynuowali także jego uczniowie: Maria Gołaszewska, Władysław Stróżewski, Janina Makota, Józef Tischner oraz Józef Lipiec, który w ramach filozoficznej refleksji nad sportem zajął się problematyką aksjologii sportu.

Według Józefa Lipca wartością jest „to, co jest wartościowe, dokładniej zaś: to, co jest coś warte, w przymiotach danych podmiotowi”⁵. Wartości to przeżycia emocjonalne, które towarzyszą niektórym aktom poznawczym lub są wyznacznikiem oceny obiektów⁶. Według niego

najbardziej fundamentalny jest podział na wartości egzystencjalne, których realizacja decyduje o istnieniu człowieka (jako jednostki, jako społeczności, jako ludzkości) i służy jego egzystencjalnemu bezpieczeństwu, oraz na wartości nieegzystencjalne – najtrafniej przyjdzie je nazwać esencjalnymi – których realizacja decyduje o specyficznym bytowaniu w świecie, wyrażając jego naturę, skądinąd stale rozwijającą się i podlegającą aksjologicznemu doskonaleniu. Uzasadnione jest też wprowadzenie – obok egzystencjal-

⁴ A.B. Stępień, *Wstęp do filozofii*, Lublin 1989, s. 95, *Rozprawy Wydziału Filozoficznego (Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego)*, nr 43.

⁵ J. Lipiec, *Świat wartości. Wprowadzenie do aksjologii*, Kraków 2001, s. 49.

⁶ *Ibidem*, s. 15.

nych i esencjalnych – wartości ornamentalnych, czyniących życie ludzkie przyjemniejszym, wygodniejszym i piękniejszym⁷.

Sport jest jednym z najpowszechniejszych terminów we współczesnym świecie. Posiada wiele znaczeń i jest różnie definiowany. Z założenia jest pokojowym współzawodnictwem, którego istotę stanowi indywidualna lub zespołowa rywalizacja (według określonych reguł) prowadzona zgodnie z zasadami *fair play* oraz dążeniem do osiągnięcia jak najlepszych wyników, podejmowanym także m.in. w celu rekreacji i doskonalenia własnych cech fizycznych⁸. Stanisław Kowalczyk podaje, że: „Jest on kreatywną aktywnością ruchową człowieka, realizowaną zgodnie z przyjętymi regułami, zawierającą elementy gry (zabawy) i rywalizacji (w sporcie głównie amatorskim), albo będącą także pracą (w sporcie zawodowym), mającą na celu poszerzanie somatycznych doskonałości i możliwości człowieka oraz wszechstronny jego rozwój osobowościowy”⁹. Józef Lipiec, definiując sport, pisze, iż mieści się on w rozległym polu kultury fizycznej. Poza granicznymi przypadkami gier intelektualnych (szachy, brydż) i poza rywalizacją technologiczną uczestnicy spotkań sportowych na ogół wysilają swe ciała, w szczególności mięśnie. Do ważnych składników sportu należą rywalizacja, udział widowni oraz zaplecze trenerskie. Jednak po wyłączeniu tych składników w samej zawartości istoty sportu pozostają trzy elementy: 1. podmiot (zawodnik lub zespół zawodników); 2. infrastruktura i rekwizyty (podłoże materialne aktu sportowego, boisko, bieżnia, basen, piłka, narty); 3. reguły i wartości (zasady gry, sposoby ocen i wzorce zachowania w ramach scenariusza danej konkurencji i poszczególnych zadań dla zawodników). Sport jest wtedy, gdy człowiek lub grupa ludzi podejmuje się wykonania określonego regułami zadania o nieznanym wcześniej

---

⁷ *Ibidem*, s. 42.

⁸ *Sport* – hasło [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 24, Warszawa 2004, s. 454.

⁹ S. Kowalczyk, *Elementy filozofii i teologii sportu*, Lublin 2010, s. 34.

wyniku, wykorzystując w tym celu odpowiednio przygotowane miejsce, specjalne przyrządy i własne ciało¹⁰.

Świat wartości sportu

Wartości zajmują szczególne miejsce w świecie sportu. Poprzez aksjologiczną analizę fenomenu sportu ukazać można jego naturę zarówno jako źródła, jak i nośnika wartości. Jest on, jak każda ludzka działalność, wyposażony w intencje wprost lub pośrednio nawiązujące do wartości i stanowi kulturowo wyrafinowaną, specyficzną formę realizacji zastanych, istniejących ich postaci, takich jak: reguły, wzory, ideały. Natomiast jest też sposobem i miejscem tworzenia się wartości nowych, zarówno pretendujących do przyszłej trwałości, jak i kontentujących się niezwykle niepowtarzalnością. Jest terenem prezentacji uniwersalnej oferty aksjologicznej, przyczynia się również do intensyfikacji wychowania aksjologicznego. W sporcie widać wszystko to samo, co poza stadionem, ale wyraźniej, uwypukla walory i silniej ujawnia kontrasty między sprzecznościami¹¹. Sport jest specyficznie uformowaną przestrzenią doświadczeń różnego typu wartości. Jest trwałą i potężną kulturową konstrukcją, jak również nośnikiem nowych, nigdzie niespotykanych właściwości (człowieka i pochodnie: bytu), eksponującą odmienną, własną hierarchię ważności w obrębie porządku ludzkiego świata¹².

Świat sportu jest przestrzenią, w której skupiają się różne heterogenne wartości, zarówno egzystencjalne (zdrowotne, sprawnościowe, prakseologiczne), jak również esencjalne (poznawcze, etyczne, społeczne, estetyczne) oraz wartości ornamentalne (ludyczne, rozrywkowe, towarzyskie). W sporcie odnajdujemy

---

¹⁰ J. Lipiec, *Pożegnanie z Olimpią*, Kraków 2007, s. 47-48.

¹¹ *Ibidem*, s. 15-16.

¹² *I d e m*, *Filozofia olimpizmu*, Kraków 1999, s. 13.

wartości autoteliczne, gdzie sport jest ostateczną, docelową działalnością człowieka, uprawia się go wtedy dla samego sportu, po nic więcej, oraz wartości instrumentalne, które są środkiem prowadzącym do realizacji innych wartości, ponieważ są użyteczne, przydatne do realizacji celów i zadań, czasami bardzo odległych od sportu. Może on służyć zdrowiu, sprawności fizycznej, uczyć odpowiedzialności, współdziałania w grupie bądź samodzielności, może być nośnikiem takich wartości fundamentalnych jak równość i sprawiedliwość, może nieść ze sobą wartości wychowawcze, być zawodem nie tylko dla uprawiających go, ale również dla organizatorów, sędziów, nauczycieli, trenerów i lekarzy sportowych. Aksjologia sportu może być uprawiana z perspektywy ogólnej, uchwycić można wtedy całość przedsięwzięć ludzkich na terenie zmagania stadionowych i stworzyć jeden zharmonizowany układ najważniejszych i konstytutywnych dla całego sportu wartości. Może też zbudować co najmniej tyle szczegółowych aksjologicznych portretów, ile jest typów dyscyplin sportowych¹³.

Sport potrafi wzbudzać podziw i fascynację wśród wielu milionów ludzi na całym świecie. Jest niezwykłym zjawiskiem, które ma ogromną siłę przyciągania i skupiania uwagi ludzi, zwłaszcza podczas różnych sportowych imprez, takich jak igrzyska olimpijskie, mistrzostwa kontynentów czy świata, rozgrywki pucharowe i wiele innych, kiedy na trybunach gromadzą się tysiące obserwatorów i fanów, a miliony śledzą zmagania sportowe, oglądając telewizyjne transmisje z tych wydarzeń. Sport również skupia potężną energię i emocje samych uczestników aktu sportowego, czyli sportowców. Współzawodnictwo sportowe spełnia oczekiwania ludzi związane z chęcią rywalizacji z innymi, sprawdzeniem swoich możliwości, ukazaniem swojej wielkości i przewagi nad innymi, a odnosząc przy tym zwycięstwa, można jednocześnie dobrze się bawić i czerpać z tego przyjemności. Aktywność sportowa może służyć zdrowiu i sprawności fizycznej, nieść ze sobą wartości etyczne,

---

¹³ *Ibidem*, s. 20-22.

estetyczne, poznawcze i wychowawcze, może także uczyć wielu pozytywnych umiejętności oraz kompetencji społecznych.

Wartości zdrowotne

Jedną z najbardziej pożądaných wartości w życiu człowieka jest zdrowie, które jest również podstawą do uprawiania sportu, dlatego nie powinno być ono traktowane instrumentalnie, należy mieć na uwadze jego wymiar aksjologiczny i otaczać je szczególną troską i ochroną. Zdrowie odnosi się do wszystkich poziomów bytu człowieka i powinno być ujmowane w kategoriach kulturowych, socjologicznych, biologicznych i psychicznych. Według Macieja Demela, uważnego za twórcę wychowania zdrowotnego w Polsce, zdrowie powinno być rozpatrywane na trzech płaszczyznach: fizycznej, psychicznej i społecznej. „Człowiek bowiem – jak pisze Demel – nie żyje osobno jako twór przyrody i osobno jako istota społeczna. Dlatego zdrowie widzieć trzeba zawsze w jego całości kształcie”¹⁴. Oceniając zdrowie człowieka, nie można skupiać się tylko i wyłącznie na fizycznej i cielesnej właściwości, ale należy brać pod uwagę również stan psychiczny i społeczny. Światowa Organizacja Zdrowia podaje, że zdrowie jest stanem pełnego komfortu fizycznego i psychicznego oraz społecznego dobrostanu, a nie tylko brakiem choroby lub niemocy¹⁵.

Jak pisze Stanisław Kowalczyk, każda forma sportu powinna służyć zdrowiu człowieka, co wymaga jednak spełnienia podstawowych powinności wobec ciała: troski higieniczno-medycznej

---

¹⁴ M. Demel, *W poszukiwaniu istoty zdrowia*, [w:] *Filozofia kultury fizycznej. Koncepcje i problemy*, red. J. Kosiewicz, Z. Krawczyk, t. 1, Warszawa 1990, s. 179, *Studia i Monografie. Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie*.

¹⁵ *World Health Organization. Constitution of WHO. Principles*, [on-line:] <http://www.who.int/about/mission/en> – 15 IX 2018.

o ciało i respektowania wskazań pedagogiki sportowej. Niezbędna jest również higiena moralno-duchowa. Sport będzie źródłem zdrowia, jeśli będzie się łączył z akceptacją podstawowych wartości personalnych, także moralnych. Ciało nie powinno być traktowane wyłącznie jako źródło wartości hedonicznych i utylitarnych, ale winno być nastawione na realizację wyższych wartości¹⁶.

Obok zdrowia sport jest także źródłem wielu innych wartości witalnych, takich jak: sprawność fizyczna i psychofizyczna, wytrzymałość, zręczność i zwinność ciała, płynność ruchu, poczucie siły witalnej, tężyzna fizyczna, aktywność ruchowa, zdolność do wysiłku zarówno fizycznego, jak i umysłowego¹⁷. Krzysztof Zuchora uważa, że „sport wymaga dostrzeżenia tej wartości podstawowej w życiu człowieka, jaką jest zdrowe i sprawne ciało”¹⁸.

Według Józefa Lipca relacja między sportem i zdrowiem jest złożona. Podstawowy jej sens zawiera się w traktowaniu sportu jako rezerwuaru skutecznych środków prowadzących do celu utożsamianego ze zdrowiem. Sport podlega instrumentalizacji, a zdrowie staje się jego wartością docelową. Aktywność sportowa prowadzi do zachowania i podniesienia poziomu zdrowia. Jednocześnie to, co zdrowiu nie służy, przestaje być sportem, dlatego być może należałoby wykluczyć wszystkie konkurencje, w których pojawia się wysokie ryzyko zagrożenia zdrowia, a nawet życia. Oczywiście jest odrzucenie modelu *Colosseum*. Sport, podobnie jak medycyna, powinien przede wszystkim nie szkodzić, a hasło „sport to zdrowie” należy rozumieć nie dosłownie, lecz jako uogólnienie związków funkcjonalnych i może nawet sprzężenia zwrotnego. Oznacza to, że sport prowadzi do zdrowia. Może również chodzić o immanentną ekspresję zdrowia w sporcie. Sport staje się swoistą wizytówką zdrowia i sposobem na podnoszenie poziomu sprawności. Związek sportu i zdrowia wiąże się z uznaniem rywalizacji

---

¹⁶ S. Kowalczyk, *Elementy...*, s. 72.

¹⁷ *Ibidem*, s. 70.

¹⁸ K. Zuchora, *Dialogi olimpijskie. O pięknie i pokoju, etyce i polityce, solidarności i edukacji*, Warszawa 2016, s. 76.

sportowej jako efektywnego środka przywracania, podtrzymywania, rozwijania i optymalizacji sprawności fizycznej. Sport pełni funkcje odtwórcze, rehabilitacyjne oraz perfekcjonistyczne, prowadząc do osiągania wyższych i najwyższych szczebli zdrowia¹⁹.

Wartości etyczne

W sporcie doniosłą rolę odgrywają wartości etyczne. W aktywności sportowej ważne jest właściwe pojmowanie ich w taki sposób, aby wartości użyteczne i materialne nie przysłaniały walorów i zasad moralnych. Znaczenie idei i wartości w sporcie nie może być zdominowane przez zysk i korzyści, które wynikają z działalności sportowej. Nie mogą one być odrzucone i podporządkowane skupieniu się tylko i wyłącznie na sukcesie sportowym. Ma to ogromne znaczenie zwłaszcza we współczesnym świecie, kiedy coraz więcej występuje zagrożeń dla idei czystego sportu oraz pojawia się kryzys związany z licznymi negatywnymi zjawiskami w jego obszarze. Sukces stał się w ostatnich latach jednym z najważniejszych celów nie tylko w sporcie, ale i w pozasportowej sferze życia współczesnych ludzi. Jest bardzo ważny, ponieważ motywuje ludzi do działania i spełnia wiele pozytywnych ról w życiu, również sportowym. Sport bez wspaniałego wyczynu, chęci zwycięstwa i odniesienia sukcesu nie miałby w ogóle sensu. Jednak wartość sukcesu sportowego nie może być najważniejsza w całym systemie wartości związanych ze sportem, a zwycięstwo za wszelką cenę nie może być stawiane ponad zwycięstwo, które osiągnięte zostało zgodnie z zasadami etycznymi i regułami czystej gry sportowej.

Już od czasów antycznych ważny był ideał wszechstronnej doskonałości człowieka *agonu*. Sportowcy startujący w greckich igrzyskach olimpijskich musieli odznaczać się nie tylko dzielnością ciała, ale i szlachetnością duszy. Ich zachowanie musiało być

---

¹⁹ J. Lipiec, *Symposium olimpijski*, Kraków 2014, s. 157-159.

właściwe pod każdym względem, zwłaszcza moralnym. Nawet dzisiaj sformułowanie „postępowanie sportowe” wciąż jeszcze traktowane jest jako synonim aprobaty moralnej danego zachowania²⁰. Tradycja antyczna pozostawiła również w spadku okrutne igrzyska rzymskie, które z kultu siły i pogardy dla życia uczyniły przedmiot cyrkowej rozrywki mającej zaspokajać żądze bezwzględного tłumu²¹. Wzory do budowy etyki walki sportowej zostały zaczerpnięte m.in. z etyki walk rycerskich, z zastrzeżeniem, że rywalizacja ta stanowi formę walki, w którą nie są zaangażowane pewne wartości podstawowe, takie jak: ludzkie życie, niezależność społeczeństwa i los przyszłych pokoleń. Skoncentrowane są wokół takich wartości jak: honor, męstwo, duma, wierność, lojalność, zaufanie²².

Etyka jest jedną z niezbędnych wartości sportu, ponieważ sport, według Józefa Lipca, jest „jedynym obszarem ludzkiego życia, w którym wartości etyczne są jednoznacznie wpisane do kodeksu normalnego zachowania, a ich naruszenie wyklucza przynależność do samej sfery. Oszukujący sportowiec przestaje być sportowcem po prostu, dziedzina oparta na bładzie, kancie i przekupstwie automatycznie opuszcza zaś teren sportu”²³. Prawdziwy sportowiec umie pięknie wygrywać, ale również potrafi godnie ponieść porażkę²⁴. Świat sportu jest obszarem, na którym doświadczyć można wielu etycznie ważnych odniesień. „Sport jest – jak mało która strona życia – przepełniony etycznością, bo bez niej przestaje być sportem”²⁵.

Według Stanisława Kowalczyka fundamentem etyki sportu jest godność osobowa, prawo naturalne i sumienie, trwale powiązane

²⁰ A. Przyłuska-Fischer, *Sport i ideały moralne sportu w kategoriach etyki*, [w:] *Oblicza sportu*, red. Z. Krawczyk, Warszawa 1990, s. 30, *Z Warsztatów Badawczych*.

²¹ K. Zuchora, *Dziedzictwo. Wpływ tradycji na współczesny kształt sportu*, [w:] *Oblicza...*, s. 18.

²² B. Misiuna, *Sport wobec zasad etyki rycerskiej*, [w:] *Oblicza...*, s. 54-61.

²³ J. Lipiec, *Pożegnanie...*, s. 50.

²⁴ Idem, *Homo olimpicus*, Kraków 2017, s. 77.

²⁵ Idem, *Pożegnanie...*, s. 72.

z naturą człowieka²⁶. Sport bez takich wartości fundamentalnych jak prawda, dobro moralne i piękno stanie się jedynie manifestacją ciała, fizycznej siły, sprytu, prymitywnego brutalizmu i przebiegłości²⁷.

Wartości estetyczne

Sport jest także „specjalną formą ekspresji walorów piękna”²⁸. Wartości estetyczne współczesnego sportu dotyczą przede wszystkim jego części zewnętrznej, związanej z urodą ciał sportowców, pięknem ruchu, gry i artyzmem widowiska sportowego.

Już Platon pisał o ciele w taki sposób: „Nieprawdaż, że wszystkie rzeczy piękne, jak ciała i barwy, kształty, głosy i zajęcia, zawsze nazywasz pięknymi pod pewnym względem? Czy, po pierwsze, ciało nie nazywasz pięknymi ze względu na ich użytek, na ich stosowność celu, do którego się nadają? A po wtóre, też ze względu na przyjemność, jaką ciała te dają tym, co je oglądają?”²⁹.

Aktywność sportowa jest też ogromną przestrzenią pięknych, niezwykłych aktów żywej kinetyki. Estetyczne walory sportu kreowane są również przez sportowe widowiska, całościowo pojęte wydarzenia sportowe, mecze, wyścigi, zawody, igrzyska, czyli całą ustrukturyzowaną dramaturgicznie rzeczywistość sportu, jako rywalizacyjne i perfekcjonistyczne zmagania bez gotowego scenariusza i wiadomego finału³⁰. „Sport jest nie tylko grą i rywalizacją, ale także swoistym teatrem. Charakter widowiskowy zawsze

²⁶ S. Kowalczyk, *Elementy...*, s. 128.

²⁷ Idem, *Sport w świetle personalistycznej koncepcji kultury*, [w:] *Sport jako kulturowa rzeczywistość*, red. Z. Dziubiński, Warszawa 2005, s. 58, *Monografie SALOS RP*.

²⁸ J. Lipiec, *Sympozjon...*, s. 21.

²⁹ Platon, *Gorgias 475 D*, [w:] W. Tatarkiewicz, *Historia estetyki*, t. 1, Warszawa 1988, s. 130-131.

³⁰ J. Lipiec, *Sympozjon...*, s. 134.

towarzyszył imprezom sportowym, począwszy od antycznych igrzysk olimpijskich”³¹.

Jak pisze Wolfgang Welsch, sport jest przykładem współczesnej estetyzacji codzienności. Pojawiły się w nim uderzające powinowactwa z estetyką, od nowego stylu strojów sportowych, przez przywiązywanie większej wagi do wizualnych elementów występu, do estetycznych doznań widzów: sport stał się widowiskiem przeznaczonym dla przyjemności społeczeństwa rozrywki. W różnych aspektach, od estetycznej formy i oceny do zainteresowania ciałem w działaniu, autoprezentacji i treningu współczesny sport jest w dużym stopniu estetyczny. Może być on również uznany za jeden z rodzajów sztuki nowoczesnej. Sport spełnia funkcję sztuki dla szerszej publiczności, której sztuka tradycyjna już nie dosięga³².

Wartości poznawcze

Aktywność sportowa potrafi przyczynić się do wzbogacenia wiedzy na temat człowieka, jego możliwości, przekraczania granic, pogłębiania i wzbogacania informacji, poznania niepoznanego. Dzięki sportowi poszerzyła się wiedza w obszarze nauk biologicznych, humanistycznych, społecznych i technicznych. Sport jest wdzięcznym terenem odkrywania świata, egzystencjalnej roli człowieka i esencji człowieczeństwa. „Sport stanowi bowiem taką dziedzinę, w której widać wszystko wyraźniej”³³.

Według Józefa Lipca stadion, boisko i sala treningowa są takimi miejscami, gdzie dochodzi do rzetelnego, głębszego oraz wielostronnego doświadczenia właściwości człowieka, zarówno indywidualnego, jak i gatunkowego, a także używanych przez niego środków.

³¹ S. Kowalczyk, *Elementy...*, s. 144.

³² W. Welsch, *Sport – przez pryzmat estetyki, a nawet widziany jako sztuka?*, [w:] *Media – eros – przemoc. Sport w czasach popkultury*, oprac. A. Gwóźdź, Kraków 2003, s. 299-331.

³³ J. Lipiec, *Filozofia...*, s. 21.

W przestrzeni sportowej tworzone są hipotezy i akty ich weryfikacji, sprawdzane są możliwości ludzkie, badane warunki stosowanych zabiegów. Sport to wielkie laboratorium, w którym bez przymusu, dobrowolnie uczestniczą wszyscy, niejako przy okazji rozgrywając zawody i bawiąc się atrakcjami dostarczany sobie i publiczności³⁴.

Sport to nie tylko aktywność fizyczna, gdyż uprawianie sportu wymaga również aktywności i sprawności intelektualnej: uwagi, zmysłu obserwacji, wyobraźni, pomysłowości, przewidywania. Niezbędne jest również logiczne myślenie, dzięki któremu sportowiec rozpoznaje skalę i granice własnych możliwości fizycznych oraz psychicznych. W niektórych dyscyplinach sportowych dochodzi do bezpośredniego kontaktu z przyrodą, dlatego stają się one okazją do poznania środowiska naturalnego i związanych z nim możliwości wypoczynku i potencjalnych zagrożeń. Sport umożliwia także poznanie środowiska społecznego: współzawodników, publiczności, trenerów i innych ludzi związanych ze sportem³⁵.

Wartości olimpizmu

Wśród licznych walorów sportu szczególne miejsce zajmują wartości olimpizmu, które mają ponadczasowy charakter i są akceptowane przez wszystkich. Dwie podstawowe zasady olimpizmu: idea *fair play* i zasada pokoju mają wymiar uniwersalny i są źródłem wartości zarówno edukacyjnych, jak i ogólnospołecznych. Olimpizm pojmowany jest jako ideologia lub zarys systemu wartości, uformowany w olimpijski ideał piękna, dobra i prawdy³⁶. Starogrecki ideał kalokagatii, polegający na harmonijnym rozwoju

---

³⁴ Idem, *Sympozjon...*, s. 21-22.

³⁵ S. Kowalczyk, *Elementy...*, s. 91.

³⁶ J. Nowocien, *Edukacyjne wartości olimpizmu i ich znaczenie w europejskim nurcie współzawodnictwa dzieci i młodzieży*, [w:] *Wychowanie poprzez sport*, red. Z. i R. Żukowsky, Warszawa 2003, s. 34.

duchowym i cielesnym człowieka, stał się podstawą ideologii olimpizmu współczesnego³⁷.

Duch olimpizmu propagowany przez nowożytnie igrzyska olimpijskie obejmuje swym zasięgiem szerokie audytorium i nie- sie za sobą liczne wartości, zwłaszcza wychowawcze. Jego rola jest nieoceniona w procesie edukacyjnym dzieci i młodzieży. Pierre de Coubertin twierdził, że igrzyska są czymś więcej niż tylko rywalizacją o najwyższy wynik, ponieważ są czymś o wiele wartościowszym. Uważał, że są międzynarodowym świętem młodości, świętem „wiosny ludzkości” jednoczącym wszystkie formy aktywności fizycznej i wszystkie narody świata, wyrażającym radość życia, wiarę w przyszłość, ambicję, wolę doskonalenia się³⁸. W *Karcie Olimpijskiej* MKOl zapisano, iż „celem olimpizmu jest, aby sport służył harmonijnemu rozwojowi człowieka, z wizją propagowania miłującego pokój społeczeństwa i poszanowania ludzkiej godności”³⁹.

Józef Lipiec uważa, iż sport olimpijski jest najbardziej udaną w czasach nowożytnych próbą kulturowej uniwersalizacji, gdyż potrafił zbudować wspólną przestrzeń dla podzielonego świata i zróżnicowanych w nim jednostek. Angażuje miliardy ludzi, integrując ich wokół wspólnych zasad, norm i symboli, ponad podziałami⁴⁰. „Nawiązuje do wspólności prostych potrzeb i bazowych wartości moralnych (równość, sprawiedliwość, wolność)”⁴¹. Znaczenie ruchu olimpijskiego, idei olimpizmu wraz z szerokim polem olimpijskich wartości edukacyjnych jest niepodważalne. Stanowią one aksjologiczny układ odniesienia dla całego sportu,

---

³⁷ J. Lipiec, *Filozofia...*, s. 104.

³⁸ P. de Coubertin, *Edukacyjna wartość ceremoniału olimpijskiego*, [w:] idem, *Przemówienia. Pisma różne i listy*, oprac. G. Młodzikowski, K. Hądzelek, Warszawa 1994, s. 118, *Biblioteka Polskiego Towarzystwa Naukowego Kultury Fizycznej*, t. 2.

³⁹ *Karta Olimpijska*, Międzynarodowy Komitet Olimpijski, Lozanna 2015, s. 11.

⁴⁰ J. Lipiec, *Filozofia...*, s. 81.

⁴¹ *Ibidem*, s. 83.

w zasadach olimpijskich znajdując fundament dla wszelkich realizowanych wartości. Olimpizm jest także uznanym reprezentantem sportu na terenie kultury jako takiej, ambasadorem pozycji oraz ambicji ogółu i poszczególnych dziedzin sportu, i całej kultury fizycznej. Natomiast poprzez olimpijskie idee łatwiej jest usprawiedliwić roszczenia sfery fizyczności oraz uwiarygodnić nadzieje edukacyjne związane ze sportem⁴².

Wartości edukacyjne

Wartości, jakie niesie sport, stanowią ważny element pedagogiki sportowej, dlatego nadają one nową jakość edukacji i zajmują w niej istotne miejsce. Pedagogika sportowa przyczynia się do zachowania i umacniania wartości sportu. Wychowawcze walory sportu mogą być realizowane na kilku płaszczyznach, takich jak: wychowanie w sporcie, poprzez sport i dla sportu. Wychowanie związane jest z osobotwórczymi wartościami uczestnictwa sportowego. Sport wychowuje, ponieważ jest terenem, na którym realizują się różne wartości. Wpływa na kształtowanie postaw moralnych i społecznie wartościowych, rozwija określone postawy i nawyki, m.in. *fair play*, sumienność, pracowitość, koleżeństwo, umiejętność współdziałania, pomaga również w resocjalizacji młodzieży. Arystoteles wymienił trzy powody, dla których rodzi się przyjaźń między ludźmi: z powodu korzyści, przyjemności oraz dzielności etycznej⁴³. Świat sportu jest przestrzenią, która takie okoliczności i warunki stwarza.

W starożytnej Grecji uważano także, że w procesie kształcenia młodych ludzi należy łączyć wysiłek fizyczny z kształceniem umysłowym i kładziono nacisk na wszechstronne wychowanie

---

⁴² Idem, *Pożegnanie...*, s. 53-54.

⁴³ Arystoteles, *Etyka nikomachejska. Etyka wielka. Etyka eudemejska. O cnotach i wadach*, oprac. W. Wróblewski, L. Regner, D. Gromska, Warszawa 2000, s. 239.

obywateli: wychowanie fizyczne, umysłowe i moralne⁴⁴. W czasach nowożytnych John Locke w traktacie *Myśli o wychowaniu*, pojmował wychowanie fizyczne jako integralną funkcję całego procesu wychowawczego. Swoją koncepcję wychowania oparł na szczęściu. Uważał, że szczęście doczesne zależy od dobrego wykształcenia i zdrowia fizycznego, a wychowanie fizyczne jest integralnym czynnikiem wszechstronnego wychowania. „Zdrowy duch w zdrowym ciele oto zwięzłe, lecz pełne określenie szczęśliwego stanu na tym świecie. Temu, który posiada te dwa warunki, już niewiele tylko pozostaje do życzenia; temu zaś, któremu brak jednego z nich, niewiele tylko szczęścia może uzyskać dzięki innym rzeczom”⁴⁵.

Na temat wychowania fizycznego wypowiedział się na początku XIX wieku Jędrzej Śniadecki w swoim dziele *O fizycznym wychowaniu dzieci*. Twierdził, że należy ćwiczeniom fizycznym oraz zabawie i zajęciom praktycznym dać odpowiednie miejsce w procesie wychowania. Wykształcenie człowieka powinno się prowadzić w taki sposób, aby wszystkie części ciała były mocne i foremne, a zmysły doskonałe, i nie należy zapominać o formowaniu umysłu i serca człowieka. Podkreślał wagę społecznej roli integralnego wychowania⁴⁶.

Wartości edukacyjne sportu doceniał również restaurator nowożytnych igrzysk olimpijskich Pierre de Coubertin. Zafascynowany był reformami, które wprowadził Thomas Arnold w szkole w Rugby w Wielkiej Brytanii i uważał sport za znaczący czynnik wychowania młodzieży. Traktował aktywność sportową jako znakomity środek kształcenia charakteru młodzieży, doskonalenia moralnego i społecznego⁴⁷.

---

⁴⁴ M. Krajewski, *Dzieje wychowania i doktryn pedagogicznych. Zarys wykładu*, Płock 2005, s. 13-25.

⁴⁵ J. Locke, *Myśli o wychowaniu*, tłum. M. Heitzman, Warszawa 2002, s. 21, *Biblioteka Źródeł do Historii Wychowania*.

⁴⁶ J. Śniadecki, *O fizycznym wychowaniu dzieci*, Kraków 1990, s. 6.

⁴⁷ P. de Coubertin, *Pedagogika sportowa*, [w:] idem, *Przemówienia...*, s. 121.

Takie stanowisko w sprawie wychowawczej roli sportu przyjmuje również Krzysztof Zuchora. Widzi sport jako ważny element edukacji globalnej, wnoszący wkład w uczuciowy i estetyczny rozwój człowieka, dający poczucie bogactwa fizycznego i naturalnej harmonii z wszechświatem⁴⁸. „Sport służy wychowaniu tylko wówczas, gdy akceptuje osobową godność zawodnika i określone pryncypia aksjologiczne. Inaczej mówiąc: sport ujmowany w duchu autentycznego humanizmu jest zawsze wychowaniem do wartości”⁴⁹.

Według Zofii Żukowskiej:

Należy szczególny nacisk położyć na społeczno-pedagogiczne determinanty wszechstronnego rozwoju osobowości poprzez wychowanie fizyczne, sport i rekreację. Uznając wartość komponentów biologicznych, należy podkreślić wiodącą rolę komponentów psycho-społecznych dla dalszego rozwoju człowieka. W tym świetle nie można zawężać roli kultury fizycznej w wychowaniu młodego pokolenia jedynie do wykształcenia i rozwoju fizycznych właściwości, zdolności i sprawności, nie doceniając sfery świadomości uczestnictwa w kulturze fizycznej i jego psycho-społecznych uwarunkowań⁵⁰.

Stanisław Kowalczyk uważa, że sport wychowuje człowieka wtedy, gdy bierze pod uwagę to, że jest on psychofizyczną całością, a więc podlega wychowaniu somatyczno-biologicznemu, poznawczo-intelektualnemu, moralnemu, emocjonalno-wolicjonalnemu i artystycznemu. Sport posiada wartości wychowawcze, kiedy akceptuje godność osobową sportowców, która ukierunkowana jest na właściwą hierarchię wartości⁵¹. „Kultura ciała powinna łączyć

---

⁴⁸ K. Zuchora, *Dialogi...*, s. 70.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 76.

⁵⁰ Z. Żukowska, *Pedagogika kultury fizycznej*, „Roczniki Naukowe AWF” 1989, t. 32, s. 163.

⁵¹ S. Kowalczyk, *Elementy...*, s. 90.

się z kulturą umysłową i kulturą duchową. Wychowanie fizyczne to wychowanie do wartości”⁵².

Według Józefa Lipca sport posiada wartości wychowawcze, ponieważ do natury sportu należy to, że wychowuje, a jego atrakcyjność czyni ze sportu środek o wysokim stopniu skuteczności, czasami nawet bezkonkurencyjny. Zachodzi w nim proces wychowawczy, ponieważ skupia z reguły ludzi młodych, dzieci i młodzież fizycznie krzepką, ale społecznie jeszcze niesamodzielną, a więc tych, którzy znajdują się w psychologicznym, społecznym i biologicznym okresie kształtowania osobowości i dojrzewania charakterów. Jest również systemem oddziaływań między młodym zawodnikiem i dorosłym nauczycielem, trenerem, który z założenia przygotowany jest do pełnienia wszechstronnych, nie tylko fizycznych, zadań wychowawczych⁵³.

Wartości społeczne

Sport jest ważną częścią życia społecznego. Pomiędzy sportem i sferą życia społecznego zachodzą wielopłaszczyznowe relacje, różne interakcje oraz zasady wymiany społecznej. W sporcie tworzą się różnorodne więzi społeczne, które zyskują coraz większe znaczenie i szerszy zasięg w życiu współczesnych społeczeństw. Sport integruje ludzi, pełni niebagatelną funkcję w edukacji dzieci, młodzieży i ludzi dorosłych, spełnia ważne funkcje patriotyczne na poziomie lokalnym i regionalnym, jest także nośnikiem wartości patriotyzmu narodowego i państwowego. Wartości wspólnotowe i patriotyczne nasilają się podczas ważnych wydarzeń sportowych, takich jak igrzyska olimpijskie czy mistrzostwa świata, przyczyniając się do budowania oraz kształtowania tożsamości narodowej, dowartościowując i promując poszczególne narody.

---

⁵² *Ibidem*, s. 72.

⁵³ J. Lipiec, *Kalokagatia. Szkice z filozofii sportu*, Warszawa-Kraków 1988, s. 121.

Sportowiec jest reprezentantem swojego państwa, a jego zwycięstwo postrzegane jest nie tylko w wymiarze indywidualnym, ale także wspólnotowym – jako zwycięstwo kraju, w którego barwach startuje. „To my, patrioci, stoimy ramię przy ramieniu pod wznoszącą się naszą państwową flagą, to nam grają nasz hymn, to my jednoczymy się – ciałem i duchem – w osobie naszego przedstawiciela. Tak jak on czerpie siłę z emanującej energii wspólnoty, tak i wspólnota potrafi w nim, pojedynczym człowieku, odnaleźć samą siebie jako całość”⁵⁴.

Według Andrzeja Polusa sport jest nośnikiem wartości społecznych oraz wpływa na kształtowanie się tożsamości regionalnej i lokalnej.

Po zaadaptowaniu do lokalnych warunków dane sporty wywierają wpływ na kształt i zachowania społeczeństw. Ma miejsce proces konstruowania tożsamości mieszkańców danego terytorium; określone dyscypliny stają się częściami narodowych, lokalnych lub regionalnych tradycji, a przenoszone przez nie (sporty) wartości są bezpośrednio zaszczipiane społeczeństwom⁵⁵.

Sport stał się zjawiskiem globalnym dzięki środkom masowego przekazu, jednak świat sportu ulokowany jest w naturalny sposób pomiędzy przestrzenią lokalną a jego globalnym wymiarem. Kariera sportowa zaczyna się na poziomie zwycięstw lokalnych, aż po zwycięstwa na igrzyskach lub mistrzostwach świata. Każda wielka gwiazda sportu zaczyna swoją karierę sportową od zwycięstw w lokalnych klubach i na imprezach sportowych⁵⁶.

Roger Caillois twierdził, że gry (w tym sport) uczą wielu podstawowych kompetencji społecznych, do których należą przestrze-

---

⁵⁴ Idem, *Sympozjon...*, s. 54.

⁵⁵ A. Polus, *Relacje między sportem a polityką międzynarodową we Wspólnocie Narodów*, [w:] *Sport w stosunkach międzynarodowych*, red. A. Polus, Toruń 2009, s. 178.

⁵⁶ J. Moś, *Sport jako źródło tożsamości lokalnej*, [w:] *Społeczne i kulturowe wartości sportu*, red. J. Kosiewicz, Warszawa 2007, s. 57.

ganie reguł i zasad obowiązujących w grze, zagwarantowanie równych szans czy współdziałanie, a ponadto powołują do istnienia pewne stałe struktury i trwałe instytucje organizacyjne⁵⁷. Johan Huizinga zauważył, że społeczność, która bierze udział w grze, zazwyczaj przejawia skłonność do trwałości, nawet po tym, jak gra się skończy. W wyniku tego zjawiska zakładane są kluby sportowe. „Nie każda gra w kamyki czy partia brydża prowadzi do założenia klubu. Lecz poczucie, iż wspólnie zajmuje się wyjątkową pozycję, że wspólnie separuje się od innych i uchyla od ogólnych norm, zachowuje swój urok jeszcze po zakończeniu poszczególnej gry. Klub należy do gry jak kapelusz do głowy”⁵⁸. Społeczność skupiona wokół gier, do których należą również gry sportowe, dąży do integracji i tworzenia grup opartych na dobru wspólnym tejże grupy, solidarności i poczuciu wspólnoty. Przywiązanie do klubowych barw służy identyfikacji i budowaniu szerszych więzi również poza boiskiem, stadionem czy innym miejscem, na którym odbywają się sportowe wydarzenia. Kibice emocjonalnie przywiązani są do swoich klubów, identyfikują się z nimi, wiernie kibicują wielkim, znanym drużynom oraz tym z małych miejscowości, z którymi bardzo często związani są z racji urodzenia. Kluby stają się istotną częścią ich życia społecznego, ponieważ solidarność, wspólnota, wzajemne wsparcie, porozumienie i przywiązanie często przenoszone są poza boiska i stadiony piłkarskie.

Stanisław Kowalczyk pisze, że z natury sportu wynika, że jest on społeczną aktywnością, dlatego na jego terenie obowiązują ogólne zasady życia społecznego. Najważniejsze z nich to: zasada solidarności i dobra wspólnego, zasada personalizmu, równości i sprawiedliwości⁵⁹.

⁵⁷ R. Caillois, *Gry i ludzie*, tłum. A. Tatarkiewicz, M. Żurowska, Warszawa 1997, s. 7, 45-46.

⁵⁸ J. Huizinga, *Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury*, tłum. M. Kurecka, W. Wirpsza, Warszawa 1967, s. 29.

⁵⁹ S. Kowalczyk, *Elementy...*, s. 81.

Zbigniew Krawczyk uważa, że współczesny sport stanowi aksjonormatywny model demokratycznego porządku społecznego, ponieważ tworzy i upowszechnia takie zasady jak równość szans, ściśle określone regulacje prawne zachowań zawodników, ponadto posiada również czytelne kryteria wyłaniania zwycięzców. Sport nadaje także wysoką rangę wartościom nowoczesnej cywilizacji – rywalizacji i walce o sukces – lansując jednocześnie potrzebę współpracy, przyjaźni i solidarności⁶⁰.

Zdaniem Józefa Lipca sport zbliża ludzi i narody, uczy zasad równości, poszanowania norm wspólnych dla wszystkich, jest szkołą przyjaźni, braterstwa i poczucia wspólnoty⁶¹. Przez swój masowy charakter, zdolność skupienia przestrzennego wielu ludzi naraz i prostą strukturę działań, której tajniki potrafi zrozumieć każdy człowiek, bez względu na wiek czy wykształcenie, pozwala ludziom przeżywać ich społeczną naturę, jedność i gorące uczucia dzielone z innymi⁶².

Antywartości sportu

Pomimo wielu niekwestionowanych oraz powszechnie uznanych wartości, które wpisane są w uprawianie sportu i towarzyszą mu od lat, w jego obszarze pojawiają się także zjawiska negatywne oraz deformacje zagrażające uczciwej rywalizacji sportowej. Niemały wpływ na to mają współczesne patologie społeczne, które przenikają do świata sportu. Może on ulec różnym dewiacjom i wypaczeniom oraz być zagrożeniem dla zdrowia człowieka.

---

⁶⁰ Z. Krawczyk, *Sport w zmieniającym się społeczeństwie*, Warszawa 2000, s. 6-13, *Studia i Monografie. Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego*, nr 82.

⁶¹ J. Lipiec, *Kalokagatia...*, s. 35.

⁶² *Ibidem*, s. 44.

W sporcie mogą pojawić się takie negatywne zjawiska jak: niedozwolony doping farmakologiczny i medyczny, dehumanizacja, agresja, chuligaństwo stadionowe, polityczna i ideologiczna instrumentalizacja sportu, nadmierna komercjalizacja, globalizacja, mediatyzacja i zainteresowanie głównie sportem wysokiego wyczynu, a marginalnie sportem amatorskim. Rozwinęły się sporty ekstremalne, mające zadowolić publiczność żądną mocnych wrażeń. Wzrost znaczenia techniki w przygotowaniu sprzętu oraz rywalizacji sportowej może doprowadzić do konkurowania pomiędzy technologią, a nie umiejętnościami sportowymi ludzi. Sport, tak jak i inne elementy współczesnego świata, stał się produktem i dochodowym biznesem podlegającym prawom wolnego rynku. Spowodowało to, że rozpowszechniło się zjawisko korupcji oraz chęć zwycięstwa za wszelką cenę, bez względu na ryzyko utraty zdrowia i życia. Sportowiec traktowany jest często jak towar i źródło wysokiego dochodu, podlega prawom podaży i popytu. Sport jest skutecznym narzędziem do uzyskania wartości użytecznych, które są dla człowieka bardzo ważne, jednak nie powinny przysłańiać mu innych wartości.

Zakończenie

Aksjologia pełni niebagatelną rolę w świecie sportu, zwłaszcza w obliczu licznych nieprawidłowości będących zagrożeniem dla idei i walorów sportu, gdyż stoi na straży czystej rywalizacji sportowej. Szczególnie istotne są wartości zdrowotne, poznawcze, etyczne, estetyczne, społeczne i edukacyjne. Zdrowie jest jedną z najważniejszych wartości w życiu człowieka i podstawą do uprawiania sportu, natomiast właściwa edukacja w sporcie, nastawiona na realizację tych wszystkich rodzajów wartości, może pomóc w zwalczaniu zagrożeń i deformacji występujących w jego obszarze. Zasady etyczne sportu, a zwłaszcza naczelne wartości olimpizmu, takie jak idea pokoju i zasada *fair play*, są fundamentalne

dla sportowej rywalizacji. Ważna jest uczciwość w każdej sferze działalności człowieka. Priorytetem dla aktywności sportowej powinno być to, czego oczekiwał od sportu i co głosił Pierre de Coubertin, czyli piękno i czystość rywalizacji sportowej, ponieważ tam, gdzie pojawiają się patologie, nie ma prawdziwego sportu, opartego na *fair play* i uczciwym wyniku.

Sport ma szerokie pole oddziaływania i jest nośnikiem wielu wartości, czasami antywartości, a dzięki temu, że posługuje się prostą semantyką, jest jasny i zrozumiały dla wszystkich zainteresowanych nim ludzi. To właśnie dlatego tak ważna jest uczciwość na jego terenie, gdyż poprzez swoją atrakcyjność dociera do całych społeczeństw ludzkich, zarówno do dzieci, młodzieży, jak i dorosłych.

Bibliografia:

- Arystoteles, *Etyka nikomachejska. Etyka wielka. Etyka eudemejska. O cnotach i wadach*, tłum. W. Wróblewski, L. Regner, D. Gromska, Warszawa 2000.
- Caillois R., *Gry i ludzie*, tłum. A. Tatarkiewicz, M. Żurowska, Warszawa 1997.
- Coubertin P. de, *Przemówienia. Pisma różne i listy*, oprac. G. Młodzikowski, K. Hądzelek, Warszawa 1994, *Biblioteka Polskiego Towarzystwa Naukowego Kultury Fizycznej*, t. 2.
- Cycero M.T., *Wybór pism naukowych*, tłum. K. Wisłocka-Remerowa, oprac. M. Plezia, Wrocław 2006, *Arcydzieła Kultury Antycznej*.
- Encyklopedia Popularna PWN*, t. 23, Warszawa 1993.
- Filozofia kultury fizycznej. Koncepcje i problemy*, red. J. Kosiewicz, Z. Krawczyk, t. 1, Warszawa 1990, *Studia i Monografie. Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie*.
- Huizinga J., *Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury*, tłum. M. Kurecka, W. Wirpsza, Warszawa 1967.
- Karta Olimpijska*, Międzynarodowy Komitet Olimpijski, Lozanna 2015.
- Kowalczyk S., *Elementy filozofii i teologii sportu*, Lublin 2010.
- Krajewski M., *Dzieje wychowania i doktryn pedagogicznych. Zarys wykładu*, Płock 2005.

- Krawczyk Z., *Sport w zmieniającym się społeczeństwie*, Warszawa 2000, *Studia i Monografie. Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego*, nr 82.
- Kultura w kręgu wartości, red. L. Dyczewski, Lublin 2001.
- Lipiec J., *Filozofia olimpizmu*, Kraków 1999.
- Lipiec J., *Homo olympicus*, Kraków 2017.
- Lipiec J., *Kalokagatia. Szkice z filozofii sportu*, Warszawa-Kraków 1988.
- Lipiec J., *Pożegnanie z Olimpią*, Kraków 2007.
- Lipiec J., *Symposium olimpijski*, Kraków 2014.
- Lipiec J., *Świat wartości. Wprowadzenie do aksjologii*, Kraków 2001.
- Locke J., *Myśli o wychowaniu*, tłum. M. Heitzman, Warszawa 2002, *Biblioteka Źródeł do Historii Wychowania*.
- Media – eros – przemoc. Sport w czasach popkultury, oprac. A. Gwóźdź, Kraków 2003.
- Oblicza sportu, red. Z. Krawczyk, Warszawa 1990, *Z Warsztatów Badawczych. Społeczne i kulturowe wartości sportu*, red. J. Kosiewicz, Warszawa 2007.
- Sport jako kulturowa rzeczywistość, red. Z. Dziubiński, Warszawa 2005, *Monografie SALOS RP*.
- Sport w stosunkach międzynarodowych, red. A. Polus, Toruń 2009.
- Stępień A.B., *Wstęp do filozofii*, Lublin 1989, *Rozprawy Wydziału Filozoficznego (Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego)*, nr 43.
- Śniadecki J., *O fizycznym wychowaniu dzieci*, Kraków 1990.
- Tatarkiewicz W., *Historia estetyki*, t. 1, Warszawa 1988.
- Wielka Encyklopedia PWN, t. 24, Warszawa 2004.
- World Health Organization. *Constitution of WHO. Principles*, [on-line:] <http://www.who.int/about/mission/en> – 15.09.2018.
- Wychowanie poprzez sport, red. Z. i R. Żukowscy, Warszawa 2003.
- Zuchora K., *Dialogi olimpijskie. O pięknie i pokoju, etyce i polityce, solidarności i edukacji*, Warszawa 2016.
- Żukowska Z., *Pedagogika kultury fizycznej*, „Roczniki Naukowe AWF” 1989, t. 32, s. 143–169.

Indeks osób

A

Abel 368

Abraham Karl 166

Adamczyk Ewa 414

Adler Alfred 103, 166

Adler Stefania 321-322, 324, 327, 329

Adorno Theodor W. 116

Agape 89

Al-Hakim Taufik 94

Al-Halladż 363

Al-Huŷviri 362

Alain, właśc. Émile Chartier 59

Alejsiak Wiesław 415

Aleksander III Macedoński 267

Algazel (Al-Ghazali) 363, 366

Allah Ibn Ata z Aleksandrii 373

Ambroży Dorota 414

Aminadab 373

Andersen Hans Christian 84

Anzelm z Canterbury św. 133

Arabi Ibn Al 362, 365-366, 370-371

Aragon Louis 166

Arendt Hannah 185

Arnold Thomas 306

Arystoteles 12, 242, 245, 255, 258, 271, 283, 293, 305, 413

Augustyn z Hippony św. 125-129, 131, 133-135, 181, 242

Aumer Jean-Louis 77

B

Bailly Rosa 345

Bankiewicz Paweł 414

Barska Katarzyna 379, 414-415

Barthes Roland 57

Baudelaire Charles Pierre 59, 173

Baudouin Charles 166

Beauvoir Simone de 319

Beecher Henry K. 214

Berggreen Andreas Peter 90

Bergson Henri 317

Berkeley George 320

Berlin Isaiah 285

Bertalanffy Karl Ludwig von 382

Biegańska Halina 324, 327

Bieńkowski Wiesław Józef 338

Bier-Korngold Zuzanna (Suzanne Pacaud) 318, 321, 327

Boecjusz z Dacji (Anicius Manlius Severinus Boëthius) 234

Bolak Edward 414
 Bolte Gerhard 113
 Bournonville Antoine 77
 Bournonville August 75-80, 82, 84-87, 89-90, 92, 94, 97-99
 Bovet Pierre 327
 Boznańska Olga 323
 Breton André 166
 Bruno Giordano, właśc. Philippo Bruno 234, 322
 Bukowski Jerzy 157
 Bunin Iwan A. 62
 Buxbaum Abram (Artur Rzeczyca) 325
 Buxbaum Henryka 325
 Buxbaum Melania 325, 327

C

Cackowski Zdzisław 198-201, 205-206, 209-211
 Caillois Roger 309
 Camus Albert 59
Caritas 89
 Char René 166
 Chartier Émile, zw. Alain 59
 Chesterton Gilbert Keith 57
 Chowaniec Bartłomiej 414
 Christian II Oldenburg, król Danii i Norwegii 92
 Chrobak Tadeusz 414
 Chrzanowski Ignacy 326
 Chwin Stefan 211
 Cioran Emil 197
 Cirlot Juan Eduardo 88
 Coleridge Samuel Taylor 165, 169
 Comte August 250
 Copleston Frederick Charles 282
 Coubertin Pierre de 304, 306, 313
 Cicero Marek Tulliusz (Marcus Tullius Cicero) 292

Czerniawski Jan 415
 Czeżowski Tadeusz 177, 183-184, 186, 196, 207, 212

D

Dąmbska Izydora 207
 Decjusz Trajan (Gaius Messius Quintus Decius) 94
 Deleuze Gilles 224-229, 231-233, 235-236
 Demel Maciej 297
 Derrida Jacques 13, 399
 Desnos Robert 166
 De Tarde Jean-Gabriel 63
 Didi-Huberman Georges 185
 Dilthey Wilhelm Christian 17, 318
 Dobieszewski Janusz 334
 Döblin Alfred 351
 Dobrzycki Jerzy 348
 Dostojewski Fiodor M. 61
 Dul Przemysław 414
 Duns Szkot Jan 231
 Dybowski Janusz Teodor 57
 Dziubiński Zbigniew 334, 336

E

Eco Umberto 60
Edyp 165, 168-175
 Eliade Mircea 82
 Éluard Paul, właśc. Eugène Émile Paul Grindel 166
 Epiktet z Hierapolis 322
Eros 89
 Estreicher Karol 344, 346, 352

F

Fałat Julian 323
 Fichte Johann Gottlieb 272, 285

Fink Eugen 401, 405
 Flaubert Gustave 59
 Fliess Wilhelm 168
 Foszczyńska Beata 291, 415
 Foucault Paul-Michel 57
 Franciszek z Asyżu św. 351
 Frankiewicz Mariola 414
 Freud Sigmunt 57, 63, 165-175
 Fries Jakob Friedrich 320
 Fromm Erich 64, 218
 Frynichos 128

G

Gadamer Hans-Georg 60
 Gade Niels Wilhelm 84, 90
 Gajusz Juliusz Cezar (Gaius Iulius Caesar) 267
 Galewicz Włodzimierz 177, 179
 Garbowski Tadeusz 317, 319-320, 32, 327-328
 Genet Jean 59, 69
 Giacometti Alberto 59
 Gide André Paul Guillaume 62, 65
 Gierasimiuk Jerzy 12
 Glazor Karolina 414-415
 Godula Róża 337
 Goethe Johann Wolfgang von 34, 165, 169, 320
 Golding William Gerald 62, 65
 Gołaszewska Maria 177, 179-182, 184, 188, 191-193, 293, 343, 347
 Grzegorz z Tours 94
 Guimet Fernand 319
 Gumowski Jan Kanty 323-324
 Gwóźdź Andrzej 302

H

Habermas Jürgen 101-117, 119-122
 Halicka Alicja 322

Hankus Przemysław 414
 Hardenberg Georg Philipp von, pseud. Novalis 206
 Hartmann Johan Peter Emilius 90
 Hartmann Nicolai 384
 Hassner Pierre 289
 Hegel Georg Wilhelm Friedrich 13-14, 18, 150, 242, 263-289, 320-321, 325
 Heidegger Martin 9-21, 23, 25, 27-28, 30-35, 37-39, 43, 45-47, 49, 51-53, 146, 224, 406
 Heinrich Władysław 317, 319, 321
 Helsted Edvard 84
 Henry Louis 77
 Hesse Hermann Karl 62, 65
 Hieronim ze Strydonu (Eusebius Sophronius Hieronymus) św. 374
 Hildegarda z Bingen 373
 Himmler Heinrich Luitpold 71
 Hipokrates z Kos 201, 213
 Hitler Adolf 160, 209
 Hłasko Marek 62
 Hobbes Thomas 264, 270-271
 Hochenberg-Landman Ruchla 324-325, 327
 Höffe Otfried 284
 Hölderlin Johann Christian Friedrich 34
 Homoncik Katarzyna 415
 Horkheimer Max 113, 116
 Horthy Miklós 345
 Hughes Richard Arthur Warren 62, 65
 Huizinga Johan 310
 Husserl Edmund 391-402, 406

I

Ibn Ishak Abu Abd Allah Muhammad 367

Ingarden Roman 293, 379-384,
387-388

J

Jackowski Antoni 350
Jan od Krzyża św. (San Juan de la
Cruz) 359
Jan Paweł II św. (Karol Wojtyła), pa-
pież 196, 218
Jankielowska (Jankielowska-Rapo-
port) Helena 317, 320, 325, 327,
329
Janus Damian 414
Jaspers Karl Theodor 318
Jehin-Prume Franz 84
Jeleń Marek 414
Jensen Wilhelm 167
Jezus Chrystus 94, 96, 189
Jędraszewski Marek 151, 158
Jones (Alfred) Ernest 166, 168
Joyce James Augustine Aloysius 62
Józef z Arymatei 189
Jung Carl Gustav 57, 63, 95, 166
Jürgensen Knud Arne 77
Juszkiewicz Mirosław 414

K

Kain 368
Kalicińska-Korpałowa Franciszka
317, 327
Kalicka-Diakon Bożena 414
Kałużna Kamila 415
Kamińska Anna 414
Kant Immanuel 72, 114, 127, 133,
184, 187, 233, 281-282, 317,
319-321, 400, 412
Kantor Ryszard 339
Karczewska-Kozłowska Eliza 414

Kartezjusz (René Descartes) 231,
317, 329

Kay Brian 214

Kępiński Antoni 202, 218-219

Kierkegaard Søren Aabye 211

Klemperer Victor 72

Kobiela Filip 414

Kojève Alexandre 277

Kolarzowska Zofia 319-320, 327

Kołąkowski Leszek 199

Kołątaj Hugo Stumberg 316

Konarzewska Małgorzata 359, 414

Konopczyński Władysław 326

Koraszewski Bogdan 415

Korczyńska Justyna (s. Maria Igna-
cja) 320, 322, 324, 327-328

Korngold Augustyna (Augustine
Landau) 322-323, 327

Korpała Józef 317

Kowalczyk Stanisław 294, 297, 300,
307, 310

Krasuska-Gil Krystyna 414

Krawczyk Zbigniew 311

Kremmer Józef 320-321

Kronstom Henning 95

Król Remigiusz 414

Kuderowicz Zbigniew 266, 270, 273,
284

Kula Luiza 414-415

Kundera Milan 59

Kurcz Joanna 414

Kurleto-Kalitowska Ewa 195,
414-415

Kwarciak Bogusław 414-415

L

La Rochefoucauld François de 212

Lacotte Pierre 80

Lam Alif 372

- Landau Augustine zob. Korngold
Augustyna
- Landau Gizela 318, 325, 327
- Landman Abraham (Adam) 276,
325
- Lao-Tse (Lao Tsy, Laozi) 87
- Laszczka Konstanty 324
- Lauer Quentin 394
- Lawrence David Herbert 62
- Le Bon Gustave 63
- Leder Andrzej 393
- Leibniz Gottfried Wilhelm 199
- Leiris (Julien) Michel 166
- Lévinas Emmanuel 137-139, 141-
143, 145-154, 157-163
- Lewandowska-Tarasiuk Ewa 334
- Lipiec Józef 7, 177, 182, 186, 199,
204, 255, 293-294, 298, 300, 302,
304, 308, 311, 332-334, 340, 343,
347, 411
- Locke John 306
- Løvenskjold Herman Severin von
80
- Loyola Ignacy św. 372
- Ludwik XIV Burbon, król Francji 76
- Ludwik XVI Burbon, król Francji 76
- Ludwik z Granady, właśc. Louis de
Sarría św. 372
- Lumbye Hans Christian 84
- Lytard Jean-François 116, 173-174
- Ł**
- Łęczyńska Agnieszka 414
- Łojek Stanisław 9, 275, 277, 414-415
- M**
- Makota Janina 293
- Malczewski Jacek 323-324
- Mallarmé Stéphane, właśc. Étienne
173
- Malska Magdalena 75, 414
- Malski Maciej 414
- Mangel Estera 320, 327-328
- Marciniak-Pinel Magdalena 165,
414
- Marek Aureliusz Antoninus (Mar-
cus Aurelius Antoninus) 322
- Maria Magdalena (Maria z Magda-
li)* 98
- Marks Karol 242, 280
- Mauron Charles 166, 173
- Mazilier Joseph 77
- Meader Alphonse 166
- Mehoffer Józef 324
- Mensch James Richard 401, 403
- Merleau-Ponty Maurice 58, 60
- Midura Franciszek 341
- Mikołaj z Kuzy, właśc. Nicolaus
Krebs 234
- Mill John Stuart 285, 324
- Miłowa Tatiana 414
- Minerwa* 286-288
- Młynarski Kajetan 414
- Molière, właśc. Jean Baptiste Poqu-
elin 173
- Mroczkowski Mieczysław 57
- Mróz Piotr 55, 415
- Musil Robert 56, 62-66, 68-69, 72,
74
- Musset Alfred de 197
- N**
- Naganowski Egon 62
- Napoleon Bonaparte 267
- Narcyz* 98
- Nerval Gérard de 173
- Niesporek Andrzej 414

- Nietzsche Friedrich Wilhelm 9-12,
17-29, 31-38, 40-44, 46-48, 51-
53, 324, 328
- Nizan Paul-Yves 59
- Noe 367
- Nourrit Adolphe 80
- Novalis zob. Hardenberg Georg
Philipp von 206
- Noverre Jean-Georges 77
- Nowicki Światosław Florian 288
- Nūrī z Bagdadu 363, 370-371
- Nyerup Rasmus 90
- O**
- Ochman-Świątek Monika 414
- Ogrodnik Bohdan 414
- Orlewicz-Musiał Małgorzata 349
- Ostachiewicz-Bańkowska-Trzcinińska Cecylia 321
- Ostasz Lech 179
- Osuna Franciszek (Francisco de
Osuna) 372
- Owsianowska Sabina 340, 351
- P**
- Parandowski Jan 62, 65
- Parmenides z Elei 161
- Paulli Holger Simon 84
- Pawlicki Stefan 318, 320, 324
- Pawłowska Maja 414
- Pawłowski Paweł 414
- Peirce Charles 107
- Pellegrino Edmund Daniel 217
- Penderecki Łukasz 414
- Perry Ralph Barton 332
- Philipp Ryszard 125, 414
- Piechocka Amelia 414
- Pierzga Joanna 414
- Pięta Paweł 415
- Piłsudski Józef Klemens 326, 349,
355
- Pinkas Ignacy 324
- Platon 12, 15, 20, 43-46, 161-162,
225-227, 242, 293, 301, 321-322,
413
- Plotyn 322
- Polus Andrzej 309
- Popper Karl 107
- Prejsnar-Szatyńska Sabina 7, 239,
414-415
- Prus Bolesław, właśc. Aleksander
Głowacki 181, 212
- Pseudo-Dionizy Areopagita 364,
372
- Purchla Jacek 337
- Puzynina Jadwiga 345
- R**
- Racine Jean-Baptiste 173
- Rank Otto, właśc. Otto Rosenfeld
166
- Reaney Darryl 219
- Reich Wilhelm 64
- Reid Thomas 327
- Rembowski Jan 322-323
- Rilke Rainer Maria 62
- Roch-Ruman Joanna 414
- Rogowska Grażyna 414
- Romański Jacek 223, 414-415
- Ronda Ibn Abbad de 366
- Roqueplo Philippe 319
- Rorschach Hermann 322
- Rosenberg Alexander 71
- Rosenberg Zofia Antonina 328
- Rosenblatt (Fredro-Boniecka) Ma-
ria 321-323, 325, 327
- Rosenblatt Alicja 323

- Rosenblatt Karola 323
 Rosenkrantz Karol 191
 Rosenzweig (Safier) Minna 327-328
 Rosiak Marek 266, 269, 281
 Rossini Gioacchino Antonio 90
 Rubczyński Witold 317-320, 322, 325, 327-328
 Rumi Dżalal Ad-Din 362-363
 Rybakow Anatolij N. 65
 Rybicki Paweł 239-241, 245, 251, 253-258
 Rybińska Justyna 414
- S**
- Sacher-Masoch Leopold Ritter von 63
 Sadik Dżafar as 364
 Saily Suzanne 345
 Sala Józef 334
Salomon, prorok 367
 Sartre Jean-Paul 58-60, 62, 66, 69, 137-140, 142, 145-146, 148-151, 153, 155-158
 Schapirówna Henia 328
 Scheler Max 178, 187-188, 318
 Schleiermacher Friedrich Daniel Ernst 325
 Schmitt Carl 71
 Schneitzhoeffter Jean 80
 Schopenhauer Arthur 16, 317-318
 Seel Martin 117-120
 Segiet Eliza 414
 Seweryn (Iskierdo de Paul) Agata 414
 Sichulski Kazimierz 323
 Siemek Marek 276-281
 Siódmak Abraham 328
 Skarga Barbara 206
 Skłodowska-Curie Maria 318, 320, 359
 Słowacki Juliusz 324
 Smrokowska-Reichmann Agnieszka 101, 414
 Smywińska-Pohl Anna 315, 414
 Sofokles 168-169, 171-172, 287
 Sokrates 287, 293, 413
 Sonnenschein-Markowiczowa Franciszka 320, 327
 Sorel Georges Eugène 63
 Spencer Herbert 251
 Spinoza Baruch (Benedykt) 223-225, 228-229, 231-235
 Stalin Józef, właśc. Iosif Wissarionowicz Dżugaszwili 160
 Stankiewicz Sebastian 414-415
 Starobinski Jean 168-171, 173-174
 Steinberg Witold (Aleksander Rudziński) 317
 Steiner George 209
 Stern William 318
 Stróżewski Władysław 293
 Studnicka Anna 414
 Such Jan
 Suchorzewska Janina 317-319, 322, 325, 327-328
 Suhrawardi, właśc. Shahāb ad-Dīn Yahya ibn Habash Suhrawardī 363, 368
 Surówka Jarosław 414
 Süsse Rudolf 111-112
 Sytnik-Czetwertyński Janusz 414
 Szabistari Mahmud 362
 Szacki Jerzy 249
 Szafer Wacław 326
 Szamsuddin (Szamsodin) Mohammad Hafez Szirazi 362
 Szczeklik Andrzej 210
 Szczepański Jan 207, 239-241, 243, 245, 252-253, 255-256, 258-259
 Szczurkiewicz Tadeusz 239-241, 243-247, 252, 256

Szekspir (Shakespeare) William
166-168, 170-172
Szkłarska Anna 263, 414-415
Szmydt Jadwiga 327
Szymańska-Aleksandrowicz Beata
415

Ś

Ślipko Tadeusz 214-215
Śliwa Łukasz 414
Śmiałek Ryszard 414
Śniadecki Jędrzej 306

T

T'o Hua 213
Taglioni Filippo 80
Taglioni Maria 80
Tatarkiewicz Władysław 203, 220,
327
Tatarówna Stefania 320, 322-328
Tatarówna Wacława 320, 325, 327
Telivuo Leo J. 214
Tenenbaum Anna (Maria Rudziń-
ska) 317-319, 327-329
Teodozjusz II (Flavius Theodosius),
cesarz bizantyjski 94
Teresa z Ávila św. 372-373
Thiele Just Mathias 90
Timur Chan (Tamerlan, Timur
Chromy) 73
Tischner Józef Stanisław 293
Tokarczyk Roman 212
Tomasz z Akwinu św. 242, 319
Tournier Michel 62, 65
Türcke Christoph 113-114, 120-121
Turczyńska Janina 317, 319, 322,
325-327
Turowska Irena 350

Turska Irena 84
Twardowski Kazimierz 320
Tyszkó Marta 414
Tzara Tristan, właśc. Samuel Rosen-
stock 166

U

Ucińska Dorota 391, 414
Ungar Herman 322
Ungar Lea 322, 327

V

Valéry Giscard d'Estaing 173
Valéry Paul 59
Vogel Debora 320, 322-324, 327-328

W

Wagner Ryszard 15-16, 18, 25, 27-
28, 31, 33
Wahle Richard 322
Wallis Aleksander 337, 339
Wallis Mieczysław 177, 188-191
Waśkowski Antoni 323
Weber Max, właśc. Karl Emil Maxi-
milian Weber 120
Weininger Otto 63
Weiss Wojciech 323
Welsch Wolfgang 302
Wędrychowska-Cyrus-Sobolewska
Maria 321, 323-324, 327
Węgrzecki Adam 382
Whewell William 107
Wilde Oscar 62, 98
Wilk Andrzej 414-415
Wilkońska Joanna 137, 414
Williams Glanville 217
Winckelmann Johann Joachim 34

- Winławski Włodzimierz 241
Witkiewicz Stanisław Ignacy (Wit-
kacy) 322-323
Włodek (Włodkowa) Zofia Albina
de Goetz-Okocimska 319, 323,
325-328
Wundt Wilhelm Maximilian 321
Wyspiański Stanisław 323
Zegadłowicz Emil Erwin 62, 65
Ziarkowska Joanna 331, 415
Ziąbka Małgorzata 177, 414-415
Zimmerman Robert von 318
Zimmermann Kazimierz 326
Znaniecki Florian 239-244, 246-
254, 256-257, 259
Zowisło Maria 414
Zuchora Krzysztof 298, 307

Z

- Zaderecki Tadeusz 328
Zaratustra 22
Zdebska-Biziewska Halina 414-415

Ż

- Żeromski Stefan 62
Żukowska Zofia 307

Książka *Na Przełomie* jest niezmiernie ciekawym zbiorem prac rozmaitych. Stanowi świadectwo programowej różnorodności tematycznej, a zarazem potwierdzenie filozoficznych pasji i kompetencji indywidualnych u młodych wciąż – filozofów. Niektórzy znajdują się zapewne w pobliżu apogeum swej drogi twórczej, inni zbliżają się powoli do swej entelechii. Czy przemierzać dalsze etapy samotnie lub w innych konfiguracjach organizacyjnych i personalnych, czy też może nadal z zapleczem materii i ducha *Na Przełomie*, czynnym w następnym ćwierćwieczu? Czas pokaże.

fragment Posłowa Prof. dr. hab. Józefa Lipca

Stanisław Łojek
Piotr Mróz
Magdalena Malska
Agnieszka Smrokowska-Reichmann
Ryszard Philipp
Joanna Wilkońska
Magdalena Marcinak-Pinel
Małgorzata Ziąbka
Ewa Kurlęto-Kalińska
Jacek Romański

Sabina Prejsnar-Szatyńska
Anna Szklarska
Beata Foszczyńska
Anna Smywińska-Pohl
Joanna Ziarkowska
Małgorzata Konarzewska
Katarzyna Barska
Dorota Ucińska
Józef Lipiec

<https://akademicka.pl>

